

# Är torskar lyckliga eller olyckliga? Kulturella perspektiv på heterosexuella mäns sexköp, maskulinitet och sexualitet

Jesper Fundberg



Texten ingår i:  
Andrés Brink Pinto,  
Mikael Mery Karlsson  
och Irina Schmitt (red.)

Kritiska blickar från marginalen.  
Reflektioner i spåren av Jens Rydström

Sid. 129–144

<https://doi.org/10.37852/oblu.155.c213>

Copyright The editors and the authors, 2022.

All texts from this volume are licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

All images are all rights reserved, and you must request permission from the copyright owner to use this material.

ISBN 978-91-8039-293-8 (print)  
ISBN 978-91-8039-294-5 (electronic)

Boken ges ut med stöd av:  
Genusvetenskapliga institutionen, Lunds universitet  
Stiftelsen Torsten Amundsons fond, Kungliga Vetenskapsakademien

*Jesper Fundberg*

## Är torskar lyckliga eller olyckliga? Kulturella perspektiv på heterosexuella mäns sexköp, maskulinitet och sexualitet.

Han sitter i hotellfoajén och plötsligt ser han en hand som vinkar. Det är en kvinna som sitter i baren längre bort som pockar på hans uppmärksamhet. Han tänker först att hon vinkar åt någon annan. Men hon fortsätter och han förstår tills slut att hon vinkar åt honom. Vem är det? Han går dit. Det är ingen han känner, förstår han när han kommer närmare.

Hon ler och ber honom sätta sig bredvid. ”Vill du ha sällskap”? Då fattar han och känner sig korkad. Hon är prostituerad. Ja, varför skulle en okänd kvinna vinka till honom, annars? Hela könsordningen borde avslöjat situationen för honom långt tidigare. Män tar initiativ. Inte kvinnor. Och när det sker väcker det undran och nyfikenhet och en viss förvirring. Han vill inte ha sällskap, inte den typ av sällskap som erbjöds i situationen hursomhelst. Han sitter kvar en stund. Känns oförskämt, svårt förklara varför, att bara resa sig direkt och gå. En blandning av känslor i honom i

den stunden: naiv, nyfiken, skamsen och stressad. Utan att ha torskbat, det vill säga köpt sex, kanske dessa känslor speglar torskens emotionella positioner?

## Lyckliga horan?

Att skriva en text som berör prostitution är att skriva en text om mycket. Debatten om prostitution genomsyras av juridiska, ideologiska, teoretiska och emotionella positioner. På vilken sida står du? Hur kan du tänka så? Jens Rydström har ägnat många års forskning åt att ge röst åt, öka kunskap om och belysa inifrånperspektivet bland kvinnor som säljer sex. Han har valt att kalla dem sexarbetare.<sup>1</sup> Vidare har Rydström pekat på att det finns kvinnor som säljer sex och uppfattar det som ett eget, och positivt, val. Begreppet ”den lyckliga horan” bland manliga sexköpare som en föreställning och fantasi – något som möjligtvis mildrar den egna eventuella skammen kring sexköp. ”Den lyckliga horan” som forskningsobjekt har, som jag förstår det i Rydströms forskning, ett annat syfte. Istället för att låta män sätta agendan och inneha tolkningsföreträdet så återerövrar detta i hans forskning och kvinnorna blir subjekt med egen agens. I följande text kommer jag att vända på perspektivet från kvinnor (horstigmat) till män (torskstigmat), från subjektets erfarenheter till strukturell analys: hur kan sexköpare förstås som en del av ett kulturellt sammanhang.<sup>2</sup> På vilket sätt kan mäns sexköp tolkas och problematiseras i relation till manlig sexualitet? Är torskbat lyckliga eller olyckliga?

Forskning om prostitution rymmer ofta motstridiga ståndpunkter. Å ena sidan liberala tankar om att människor själva kan ta ansvar och att de på egen hand kan och bör bedöma vad de vill göra med sina kroppar. Å andra sidan radikalfeministiska idéerna om att prostitution kan och bör ses som det ultimata uttrycket för patriarkalt förtryck, våld och exploatering av kvinnors kroppar. I en nyligen publicerad antologi, *Sex mot ersättning – säljare, köpare, makt och moral*<sup>3</sup>, beskrivs och analyseras ämnet från skilda perspektiv: de som säljer, de som köper, de som hanterar och hur ämnet styr(t)s politiskt och myndighetsmässigt. Tre bidrag i

antologin analyserar män som köper sex. Det handlar om hur män hanterar och förhåller sig till stigma, skam, riskminimering, ansvar och motiv till sexköp. Här blir det tydligt att frågor om maskulinitet, makt och sexualitet är komplexa. Är till exempel även män ”drabbade” av kulturella föreställningar om manlig omättad och kapitaliserad sexualitet eller blir en sådan fråga ett sätt att undvara subjektet ansvar för sina handlingar?

## Kulturella perspektiv på maskulinitet och sexualitet

Det jag vill belysa är en analys av situationer där män köper sex utifrån frågor om relationer mellan kön, makt och kultur. Kultur är etnologers centrala begrepp för att analysera hur människor skapar och delar ordning och mening med varandra.<sup>4</sup> Att skapa och dela ordning med andra sker också utifrån förutsättningar och villkor. Jag utgår från teorier om kön och makt som fokuserar på hur föreställningar och förväntningar kring kön möjliggör och sätter gränser för beteende.<sup>5</sup> Detta innebär att jag valt att analysera hur föreställningar om maskulinitet i relation till sexualitet delas mellan människor och ges mening. Mäns sexköp förstås ur mitt perspektiv som situationer som säger något mer än om enbart den sexuella handlingen. Sexköpet säger något, menar jag, om kulturella föreställningar om maskulinitet och sexualitet.

Mitt material består av situationer återgivna i författaren och polisen Simon Häggströms böcker *Skuggans lag* och *Nattstad*, båda med samma undertitel *En spanares kamp mot prostitutionen*.<sup>6</sup> Böckerna är självbiografiska och kan liknas vid reportageskildringar av Häggströms arbetsvardag och hans reflektioner. Jag är medveten om Häggströms position och perspektiv. Han är polis och han deklarerar öppet sin (negativa) syn på prostitution och den utsatthet han ser bland kvinnor han möter. Mitt val av material handlar om att böckerna beskriver en mängd exempel på vardagen bland mäns sexköp, skildrade bortom männens perspektiv men med unika beskrivningar av detaljer i hur sexköp kan gå till. Häggström menar att det *inte* är den vanlige mannen som är torsk. Ju

längre jag läser i de två böckerna blir jag inte helt övertygad om den analysen. I böckerna beskrivs, via polisernas spanande, män som vill ha konversation med den prostituerade, för att sexköpet ska kännas mer som äkta kärlek bortom betalningen. Jag läser om unga och äldre män, från olika sociala samhällsklasser, män som har mycket sex i sitt liv i övrigt och om de som enbart får sex via prostitution. Det är ju vanliga män, tänker jag. Men Häggström är något annat på spåren. Vad är det som möjliggör sexköpen? Jag menar att det handlar om kulturella föreställningar om maskulinitet och sexualitet. Med det avser jag varken den skrivande polisens eller sexköparnas erfarenheter utan ett bredare kulturellt perspektiv på maskulinitet och sexualitet som såväl myndigheter som inblandade aktörer i sexköp befinner sig i och tenderar reproducera. Det är inte männen jag intresserar mig för, det är hur ordning och mening ges och delas kring maskulinitet och sexualitet.

Ett annat skäl till val av material är att jag utbildar blivande poliser vid Malmö universitet, främst när det gäller frågor om makt i relation till kön och andra maktrelationer. En central aspekt i min undervisning är att föra in ett reflekterande och kritiskt perspektiv på kön och maskulinitet som snarare än att låsa fast och karaktärisera olika praktiker som "sanna", öppnar upp perspektivet och sätter händelser och människor i ett socialt och samhälleligt sammanhang. Att som etnolog skapa förståelse för maktrelationers komplexitet. Jag arbetar ofta utifrån exempel – och i denna text ska situationerna från Häggströms bok förstås just som sådana exempel, som avstamp för att reflektera om kön, kultur och makt.

Jag kommer att beskriva tre situationer och analysera dessa med fokus på maskulinitet och makt. Min uppfattning utifrån att ha läst böckerna är att dessa situationer fungerar som ingångar för analyser i skärningspunkten mellan kultur, maskulinitet och sexualitet, det vill säga lyfter blicken ovan de konkreta sexköpen och de inblandade aktörernas tankar och känslor till att säga någon väsentligt om den kultur som sexköpen är sprungna ur och en del av.

## En snabbis innan jobbet – om stressad maskulinitet

Ur Nattstad:

De båda spanarna befinner sig på ett hotell och anar att det pågår ett sexköp inne på ett av rummen. De bestämmer sig för att gripa mannen vid hissarna när han lämnar rummet. Det är en man i 50-årsåldern, i kostym, slips och rock. En affärsman, tänker Haggström när de följer honom mot hissarna. När han grips märker spanarna att han reagerar kraftigt; musklerna spänns, svetten rinner nerför panna och kinder och han tycks få panik. Mannen:

-Det är något jag måste berätta för er.

-Jaha. Vad då?

-Jag är en av er.

-Okej är du polis? Var jobbar du?

-Nej, jag inte polis. Men jag har vart en av er. Under många år var jag chef inom polisen.

Mannen arbetar inte längre kvar vid polisen men det visar sig att han är åklagare. Chefsåklagare på Interna utredningar, det vill säga där ärenden drivs som rör poliser, åklagare och domare som misstänks för att ha begått brott. Mannen kippar efter andan och dunkar huvudet i väggen. Han försöker få spanarna att släppa honom, se mellan fingrarna och dra ett streck över alltsammans. Men spanarna förklarar att det inte funkar. Situationen är speciell och för att allt ska gå rätt till så bestämmer sig de två spanarna för att kontakta jourhavande breddskapsåklagaren nationellt. Klockan är kvart i fem och de ombeds vänta tills den som ska lösa av honom påbörjat sitt pass. Då uppstår det än ännu mer anmärkningsvärd situation då det visar sig att den som ska lösa av jourhavande åklagare är

mannen de nyss gripit. Det är med andra ord chefsåklagaren på interna utredningar, som strax innan han ska kliva på sitt pass, de nyss gripit för sexköp. Mannen fick så småningom böter på 2000 kronor, vilket är det nästan minst möjliga beloppet och han fick behålla jobbet som åklagare, dock på en annan ort.

Hur kan situationen ovan förstås? De allra flesta som haffas av polisen känner någon form av obehag, stress eller annan olustkänsla. Det är inte märkligt. Reaktionerna hos mannen i den ovan beskrivna situationen är sett på det viset fullt begriplig. Han svettas, stammar, kroppens muskler spänner sig och visar en repertoar från aggressivitet till skam och tystnad. Men det finns något annat i situationen som jag tycker är värt att lyfta fram. Jag tycker mig se en stressad maskulinitet. Det är en man som måste hinna med sex. Han stressar från ett arbetspass till ett annat och däremellan så ska han hinna med sex. Det snabbaste, och förmodligen i detta sammanhang enda sättet, att hinna med sex är att köpa det. Denna tanke och handling är betydligt mer möjlig för män än för kvinnor utifrån föreställningar om mäns sexualitet.

Connell, en av de mest inflytelserika maskulinitetsforskarna, skriver om positionen delaktighet och menar att normerande definitioner av maskulinitet står inför problemet att få verkliga män lever upp till den normativa standaren.<sup>7</sup> Att män ständigt ska vilja ha sex, vara aktiva och ta initiativ, ha många sexpartners är en kulturellt delad idé. Den öppnar för en mängd praktiker, liksom den stänger för andra. Den man som motsätter sig denna föreställning kommer att få förklara sig och utstå en mängd påtryckningar i samhället. Denna föreställning skapar också en stressad maskulinitet. Det sexuella behovet (om det är behov?) ska klaras av, hinnas med och omsättas omedelbart och ofta. När jag läser situationen i boken undrar jag om mannen är närvarande i det som sker. Jag avser med det inte att resonerar om eller för den delen lyfta (bort) ansvar för handlingen, snarare ställa frågor om de kulturella föreställningarna som han en del av och även reproducerar. Det är, sett på det viset, som om han måste uppfylla eller genomföra något, sex blir jämförbart med att äta en korb, surfa på mobilen eller betala parkeringsavgiften. Eller så är sexet sättet att hantera en stressad maskulinitet – genom att ha sex så kopplar

han av, varvar ner och känner lugn. Den stressade maskulinitet som kulturellt fenomen kan ses, oavsett krav och förväntan - inte minst kring det sexuella – som både orsak och konsekvens. Den stressade maskuliniteten gör ju något med alla män. Connell menar att delaktighetspositionen gör att alla män tillgodogör sig patriarkales fördelar. Omvänt menar jag att delaktighetspositionen också medför att män behöver förhålla sig till en stressad maskulinitet där sex är en konsekvens eller hantering av stressen. Oavsett gör den stressade maskuliniteten definitivt också något i sina konsekvenser med kvinnor. Det blir ofta deras lott att lösa hans stress genom sina kroppar, förstående ord eller emotionella insatser.

## Födelsedagspresenten – om obligatorisk och berättigad sexualitet

Ur Nattstad:

Två spanare följer efter en bil som plockat upp, en för spanarna välkänd prostituerad, och sedan kör de till en ensligt belägen plats i centrala Stockholm. Väl framme ser de hur en man vaktar en offentlig toalett och blir irriterad då spanarna försöker ta sig in på toaletten då de misstänker att det pågår ett sexköp därinne. Det visar sig vara korrekt, inne på toaletten pågår en sexakt mellan en man och den prostituerade kvinnan. Men det visar sig vara komplext. Mannen utanför och mannen inne på toaletten är vänner. Mannen utanför toaletten är en partykille medan den påkomne mest umgås med datorer. Mannen som nu står gripen för att ha köpt sex berättar:

Alltså. Jag var oskuld. Eller snarare var. Det har han vetat om (vännen, min anm.). För honom har det varit skitjobbigt. Ja, ibland tror jag nästan att han tyckt det varit jobbigare än jag själv. Idag är min födelsedag. Och han sa att ikväll skulle jag få en present som jag aldrig skulle glömma. /--/



Vi har åkt tio mil från Västerås till Stockholm bara för det här. Jag trodde vi skulle göra någonting roligt. Gå på konsert eller något. Men han körde upp till den där gatan och sa: ”Nu ska du äntligen få knulla”. Och jag visste liksom inte vad jag skulle göra. Jag blev helt paff. Jag sa jag inte ville, men han bara fortsatte att gå på. Och ja, jag ville ju inte göra honom besviken. Det är ju trots allt min bästa vän.

Skildringen av händelsen ovan rymmer inte enbart en skamsen torsk utan också frågor om manlig förväntad sexualitet hos omgivningen. Oskulden hos den vuxne mannen framstår här som en stress, inte nödvändigtvis för honom själv, men för vännen. Och för att inte göra vännen besviken så genomförs sexköpet. Händelsen synliggör en mängd andra aspekter om kön, sexualitet och makt. Hur sexköp kan presenteras som ett objekt, en födelsedagspresent. Hur manlig oskuld kan generera stress som måste lösas. Och inte minst uttrycker mannen i citatet ovan om de egna känslorna, att han förväntade sig något roligt (gå på konsert) – och att sexköp för honom, tvärtom, snarare kändes olustigt och påtvingat.

Filosofen Kate Mannes senaste bok har titeln *Entitled*, på svenska ”berättigad”.<sup>8</sup> Den handlar om att analysera kön och maktordningar i olika sammanhang utifrån föreställningar om vad män är berättigade till och vilka konsekvenser det får för enskilda kvinnor och män. Manne använder begreppet berättigad för att analysera föreställningar om mäns rätt till, behov av och tillfredsställes av uppmärksamhet, omsorg, kroppar, kunskap, makt och inte minst sex. Hennes poäng är att lyfta blicken bort från enskilda individer och deras intentioner till att syna kulturella föreställningar och maktordningar – och dess konsekvenser. Att män ses som berättigade till olika saker/behandling följer också att kvinnor förväntas ge, ofta traditionella feminina gåvor, som sex, omsorg, stöd och hjälp. Manne menar att för att förstå berättigandets praktik behöver vi också använda begreppet ”himpathy” (maskulinisering av sympati).

Den stressade maskuliniteten återkommer i exemplet ovan och jag menar att begreppet berättigad tillförför ytterligare en dimension i förståelsen av kulturell förståelse av maskulinitet och sexualitet. Mäns berättigande av (eller till) sex är en kulturell föreställning som öppnar för handlingar som i exemplet ovan. Sex kan köpas som en födelsedagspresent

män emellan. Att vänner inte haft sex trots att han är närmare trettio kan uppenbart inte accepteras. Att ha sex som man är obligatoriskt – han ska bara ha det. Det är så jag förstår himpathy – som en slags asymmetrisk fördelning av sympati till hans fördel när det kommer till sex. När han tar det han är berättigad till så är det en del av ordningen. Det finns en förväntan att känna sympati med honom, oavsett hur det gick till när han fick sex – för sex är han berättigad till. Och omvänt, om han förvägras och av det protesterar genom att gripa till våld, anklaga kvinnor att vägra honom kärlek och sex (jmf Incel-män) så kan hans protester förstås och begripas utifrån förställningar om det obligatoriska och berättigandet av sex.

## Sexklippet i baksätet – om mäns makt att se

Ur Skuggan lag:

-Ser du ljuset?

-Vilket ljus?

-Inifrån bilen.

-Ja, nu ser jag. Vad är det för något?

-Jag vet inte. En ficklampa?

-Kanske. Men vad ska de med den till?

-Han kanske vill se mer av henne?

-Då hade de väl parkerat någon annanstans där det är mer upplyst, eller?

Så inleds beskrivningen av en sexköpssituation i *Skuggans lag*. Konversationen mellan de två spanarna som mitt i natten ligger nära varandra i ett lerigt dike i en Stockholmsförort och tittar på en bil på en i övrigt ödlig parkeringsplats. En man har plockat upp en kvinna, som är väl känd för spanarna, på Malmskillnadsgatan och kört en kvart till nämnda plats. De ser hur bilen rör sig upp och ned i jämn takt men deras uppmärksamhet och undran rör ljuset inifrån kupén, som om det kom

från en ficklampa. När de smugit fram till bilen och försiktigt tittar in ser de en kvinna som naken rider en lika naken man i baksätet.

Och så det där ljusskenet igen. Han håller en ficklampa för att se bättre, tänker jag först. Men efter några sekunder ser jag att det inte alls är en ficklampa. Han håller en mobiltelefon i händerna och stirrar intensivt på skärmen. (Kvinnans namn) bryr han sig inte om. Hon fortsätter att mekaniskt rida honom. Jag tänker att han kanske filmar sexakten, men han vrider displayen mot kvinnan och jag ser att det handlar om något helt annat. Haggström viskar till sin kollega:

-De pippar för fullt. Och ljuset. Du kommer inte tro att det är sant. Snubben kollar på porrfilm samtidigt!

Mannens röst hörs från bilen:

-Knulla mig hårdare! Knulla mig hårdare, din lilla hora.

När de båda spanarna ska avbryta akten och ta sig in i bilen uppstår tumult då mannen försöker starta bilen. Bilens ena glasruta krossas av en batong och situationen lugnar till slut ner sig. Mannen i bilen visar sig vara tjugotvå år gammal. På frågan om varför han såg på porrfilm samtidigt som sexakten pågick svarar mannen att filmen är som Viagra:

-Jaha, den. Ja, för att bli kåt såklart. Är det olagligt? Ja, man är ju inte femton längre.

Efter den beskrivna situationen resonerar Haggström om att de sexköpare de anhåller har blivit allt yngre och att denna förändring har gått på kort tid. Från att det ofta var män i 45 år åldern som greps fram tills för ca tio år sedan till att det är mycket vanligt med män mellan 18–25 års åldern som numera grips för sexköp. Den andra observationen som återges är hur vanligt det är med pornografi i de gripnas mobiler, vilka ofta gås igenom. Kopplingar mellan pornografi och prostitution är komplexa. Pornografi har oavsett blivit alltmer lättillgänglig och är alltmer närvarande via olika digitala tekniker och medier. Precis som forskning visar att pornografi kan påverka sexuella fantasier och praktiker i människors vardag, som pornografiska skript, så är det inte märkligt om den också påverkar sexköp; vad som bör ske, hur det ska ske, var det ska ske och så vidare.<sup>9</sup>

”Maktens blick är en manlig blick. Seendets positioner - vem som ser och vem som blir sedd – är intimt sammankopplade med kropp, makt,

med subjektskap och med sexualitet”, skrev Cecilia Åse i sin avhandling om kvinnor, kroppar och klädsel i polisyrket.<sup>10</sup> Den unga mannen som skildras i exemplet ovan ser och betraktar. Han tittar på sexklipp i mobilen samtidigt som han genomför ett sexköp. Det blir ett dubbel betraktande – både av den prostituerade kvinnan och samtidigt på sexklippet. Det han ser genomförs samtidigt med hans kropp. Förutom den voyeuristiska aspekten i exemplet så menar jag att både den stressade maskuliniteten (porr som Viagra för att kunna bli kåt, som den unga mannen i exemplet ovan uttrycker sig) som den obligatoriska och berättigade sexualiteten för män återkommer även här. Den sexuella akten framstår som mer obligatorisk än efterlängtd, att den ska genomföras och uppvisas likt klippet i mobilen. Min avsikt är inte att moralisera kring sexuella praktiker eller fantasier. Porr, sexuella fantasier och praktiker har alltid påverkat grupper av människor på olika sätt. Det som intresserar mig i alla de tre exemplen är att de öppnar för att se kulturella aspekter kring maskulinitet och sexualitet som säger något om förväntningar och föreställningar som både omger män (och kvinnor) och som tar plats i männens kroppar. De uppfyller och upprepar förväntade former av maskulin sexualitet.

## Varför köper män sex?

Är det för att de vill ha (mycket) sex, för att de vill ha annan sorts sex (än de brukar ha) eller för att de förväntas ha (mycket och annan sorts) sex? Fenomenet att män köper sex av kvinnor tycks ha funnit under lång tid och med global spridning men med viss variation.<sup>11</sup> Då tycks det som om alla (sorters) män potentiellt kan vara sexköpare. Ett perspektiv, som sällan får stöd i forskning om sexualitet fokuserar på att mäns sexuella behov är större än kvinnors, ofta med hänvisning till och jämförelse med olika djurs sexuella beteende och mäns (potentiella) biologiska förmåga att fortplanta sig med många kvinnor och högt upp i ålder.<sup>12</sup> Ett annat perspektiv hävdar att de biologiskt inspirerade argumenten är svepskäl och att kvinnor har lika stor sexuell lust men att normer kring kvinnors sexualitet ser annorlunda ut än för män och att sexualitet och lust därför allt som oftast

blandas ihop med fortplantning.<sup>13</sup> Sexköp kan, med andra ord, ses som uttryck för en form av lust och som uttryck för makt. Män köper sex för att de är kåta och/eller utövar makt genom att män på det viset kontrollerar och använder kvinnors kroppar.

Det tycks vara så att de män som har många sexuella partner också i högre grad än andra män köper sex, kanske en motsatt föreställning om att torskens är en man som sällan eller aldrig annars har sex. Grönvall intervjuar män i parrelationer som köpt sex och lyfter fram olika och disparata aspekter om varför männen köper sex: de får spänning i vardagen, de stillar sin nyfikenhet genom att skaffa sig nya sexuella erfarenheter, det är ett effektivt sätt att få sex, de slipper (ständigt) ta initiativ (som de erfar i parrelationen) och de ser det som ett sätt att ta hand om sig själv och sin sexualitet.<sup>14</sup>

Att köpa sex är olagligt i Sverige sedan 1 januari 1999, då den så kallade sexköpslagen trädde i kraft. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år. Ett annat straff tycks vara den skam som många sexköpare ger uttryck för då brottet uppdagas. Häggström beskriver hur många män reagerar i samband med gripande – de vill inte att brottet kommer fram i offentlighet, blir känt för hustru, flickvän, barn, kollegor och så vidare. De flesta väljer att erkänna direkt, få böter och slippa rättegång för att minimera risken för att brottet blir känt för omgivningen. Skammen tycks i många fall vara värre än själva boten. I dessa ögonblick, när brottet är upptäckt, så tycks uppenbart torskens vara olycklig, Skamfull, ångestfull och allt annat än lycklig. Kanske inte så märkligt, få blir lyckliga av haffas av polisen. Men i jämförelse med till exempel trafikbrott, fortkörning eller liknande, så tycks det väcka andra känslor till liv att hamna ordningsmakten grepp för att ha köpt sex. Dessutom betonas skam, skuld och stigma kring sexköparen samt hur detta hanteras.<sup>15</sup> Det finns med andra ord ganska mycket som väger emot för att bli eller vara en torsk även om tidigare forskning även lyfter fram torskens ”vinster”.

## Lyckliga eller olyckliga torskare?

Kanske frågan om varför män köper sex borde ställas på ett annat sätt? Varför skulle män inte köpa sex? Det är till exempel betydligt vanligare att män köper sex än att kvinnor gör det. Enligt en undersökning av Folkhälsomyndigheten har cirka 10% av männen i Sverige någon gång köpt sex. I Häggströms bok framgår att den yngste de gripit var 15 och den äldste 92, men att det vanligaste är medelålders män även om det tycks finnas en trend att sexköparen blir allt yngre. De flesta som grips för sexköp lever ett i övrigt hederligt och laglydigt liv, vilket skiljer den typen av brottslighet från annan där ett vanligt mönster är upprepad brottslighet och i kombination med utsatthet och social misär. Många av de manliga sexköparna har barn och i de flesta fall lever de i en relation. Det låter som en "helt vanlig man". De flesta män köper inte sex, men det tycks sociologiskt sett vara vilken man som helst som gör det. I Ekströms analys av mediala framställningar av sexuella övergrepp menar han att det skett en förändring i fokus. Från att nästan uteslutande granska kvinnors beteenden och uttryck så har männen alltmer kommit att granskas, debatterats och ifrågasättas.<sup>16</sup>

Sexuella handlingar väcker ofta känslor. På så sätt är situationen där en torsk haffas av polisen ett sammelsurium av privata och samhällliga frågor om moral och etik, makt, begär och åtrå. Att köpa sex tycks kunna handla om många saker och kanske samtidigt. Att tillfredsställa njutning? Göra något spännande och förbjudet? Manlighetsritual? Utöva makt över någon annans kropp? I min läsning av exemplen från böckerna fokuserar jag på de kulturella aspekterna. Hur skapas och delas ordning och mening kring maskulinitet och sexualitet? Jag uppfattar en stressad maskulinitet i den meningen att sex ska genomföras. Sexköpet inkilats innan jobbet, som en födelsedagspresent (som måste tas emot för att inte sära givaren) och som upprepning/avbildning av porrklippet i mobilen avtecknar ett berättigande till sex och en obligatorisk akt. Sex framställs här som något som ska hinnas med, måste ske innan det är för sent och som ska visas upp (i första hand för en manlig blick).

Diskussionen om den (o-)lyckliga horan lär fortsätta. Den är både intressant och viktig ur såväl juridiska, som moraliska, kulturella och

maktteoretiska skäl. Men jag vill med detta bidrag också lyfta frågan om den (o-)lyckliga torsken. Jag har valt det kulturella perspektivet för att ställa frågor bortom juridik, moral och enskilda individers intentioner. Det som intresserat mig är hur ordning och mening skapas och delas när relationer mellan maskulinitet och sexualitet analyseras. Fram träder en sexualitet som i mångt och mycket är otydlig vad det gäller känslor – torsken tycks varken vara olycklig eller lycklig, kort sagt. Sexköpen framstår mer som mekaniska akter som ska manifesteras något. Något ska göras, något ska genomföras, något ska klaras av, hinnas med och visas upp. Detta något uppfattar jag som en form av maskulin sexualitet. Dock framträder en känslöyttring kring själva sexköpen, och då avser jag inte den känsla som kan kopplas till att bli haffad av polisen, nämligen stress. Jag menar inte att denna form av maskulin sexualitet, som obligatorisk, berättigad och stressad är den enda – långt ifrån. Men samtidigt är den långt ifrån begränsad till de tre exemplen, inte ens begränsad till mäns sexköp, menar jag. Snarare tydliggör dessa tre exempel något om maskulinitet och sexualitet i en bredare kulturell mening. Det handlar om en stressad och betraktande maskulinitet där sexualiteten framstår som obligatorisk och berättigad.

Mannen i hotellfoajén, scenen som inledde detta bidrag, är min egen erfarenhet. Könsordningen som vändes uppochner, att som man bli ”uppraggad” i en hotellfoajé och insikten så småningom om vad det egentligen handlade om väckte tankar – och stress. Borde jag tagit chansen, genomfört det, provat det? Det obligatoriska och berättigade sexet finns ju plötsligt, om än oväntat, inom räckhåll. Jag hade inte ens tänkt eller känt lust till sex den kvällen men kulturella föreställningar om maskulinitet och sexualitet tar ju inte hänsyn till det.

## Slutnoter

---

- <sup>1</sup> Jens Rydström, ”Social rörelser i motvind: nordiska sexarbetare och deras allierade 1970–2020”, i *Sex mot ersättning: Säljare, köpare, makt och moral*, red. Annelie de Cabo y Moreda, Charlotta Holmström och Jari Kuosmanen (Lund: Studentlitteratur 2021).
- <sup>2</sup> Norela Olsson, ”Brott och skam – stigmas betydelse vid rättsfall om köp av sexuella tjänster”, i *Sex mot ersättning: Säljare, köpare, makt och moral*, red. Annelie de Cabo y Moreda, Charlotta Holmström och Jari Kuosmanen (Lund: Studentlitteratur, 2021).
- <sup>3</sup> Annelie Cabo y Moreda, Charlotta Holmström och Jari Kuosmanen, *Sex mot ersättning: Säljare, köpare, makt och moral*. (Lund: Studentlitteratur, 2021).
- <sup>4</sup> Magnus Öhlander, ”Kulturbegreppet och isberget”, i *Eftertankar: Sex etnologer korsar sina spår* (Stockholm: Vulkan förlag, 2019).
- <sup>5</sup> Raywen Connell, *Maskuliniteter* (Göteborg: Daidalos, 2017); Kate Manne, *Entitled: How Male Privilege Hurts Women* (London: Allen Lane, 2020); Cecilia Åse, *Makten att se: Om kropp och kvinnlighet i lagens namn* (Malmö: Liber, 2000).
- <sup>6</sup> Simon Häggström, *Skuggans lag: En spanares kamp mot prostitutionen* (Stockholm: Kalla kulor förlag, 2016); Simon Häggström, *Nattstad: En spanares kamp mot prostitutionen* (Stockholm: Kalla kulor förlag, 2017).
- <sup>7</sup> Connell, *Maskuliniteter*.
- <sup>8</sup> Manne, *Entitled*.
- <sup>9</sup> Lotta Löfgren-Mårtensson, *Sexualitet* (Malmö: Liber, 2013).
- <sup>10</sup> Åse, *Makten att se*.
- <sup>11</sup> Cabo y Moreda, Holmström och Kuosmanen, *Sex mot ersättning*.
- <sup>12</sup> Sven-Axel Månsson, *Prostitution: Aktörerna, relationerna och omvärlden* (Lund: Studentlitteratur, 2018).
- <sup>13</sup> Löfgren-Mårtensson, *Sexualitet*; Månsson, *Prostitution*.
- <sup>14</sup> Ylva Grönvall, ”Otrohetens matadorer – om hur män i parrelationer resonerar om sina sexköp”, i *Sex mot ersättning: Säljare, köpare, makt och moral*, red. Annelie de Cabo y Moreda, Charlotta Holmström och Jari Kuosmanen (Lund: Studentlitteratur, 2021).
- <sup>15</sup> Olsson, ”Brott och skam”.



---

<sup>16</sup> Simon Ekström, ”Kulturprofilen: den sexualiserade mannen som förövare och mediehändelser”, i *Eftertankar – sex etnologer korsar sina spår* (Stockholm: Vulkan förlag, 2019).

**Jesper Fundberg**, fil dr etnolog och lektor vid polisprogrammet Malmö universitet. Hans forskning har mest rört frågor om maskulinitet i relation till idrott, arbetsliv, ledarskap men också forskning om strukturell rasism. Jesper undervisar blivande poliser i maktanalys och arbetar även på Polismyndigheten.